

Anmeldelse | Ingrid Gjertsen

Sang som formidler ro

Susanne Rosenberg (2023) *Koraler*. Udda Toner. UTCD2300.

På denne nye CD-utgivelsen synger Susanne Rosenberg tradisjonelle folkelige koraler fra Sverige, Norge, Estland, Færøyane, Island, Danmark og Ukraina. Dette er en utgivelse helt på sangens premisser, uten instrumental ledsagelse og påvirkning og ingen eksperimentelle triks. Grunntemaet er eksistensielt. Sangene handler om menneskenes liv gjennom tid og tider: dagens tider, årstider, år som følger på år, livets forgjengelighet og døden som venter. Med andre ord et høyst relevant innhold for oss alle. CD-en har dermed et innhold med sammenheng, en gjennomgående «rød tråd». Morgen- og kveldssalmer har fått god plass. To bibelske viser handler om fortellinger knyttet til påske/pasjonstid og Maria budskapsdag. Den kjente sommersalmen «Den blomstertid nu kommer» er med, og to sanger om dager og år som sviner og døden som venter. Ord som «ljus, mørker», «dag, natt», «sorg, glädje, fröjd», «himmel, jord», «vinter, sommar, vår, høst», «vakna, somna», «fødsel, liv, död» fra heftet som følger CD-en samsvarer godt med hovedtemaet i utgivelsen.

Rosenberg benytter seg av kilder i noteopptegnelser og lydopptak. De fleste noteopptegnelsene hun bruker er fra *Svenska låtar*, 1922 og *Folkliga svenska koralmelodier från Gammalsvenskby och Estland*, 1945, ny utgave 2003. Lydkilder er opptak og lyd-utgivelser i Sverige, Færøyane, Ukraina, Norge, Estland og Danmark gjort mellom 1927 og 1989. Sangutøverne i noteopptegnelser og opptak er fra 1800- og 1900-tallet. Tekster fra Svenska Psalmboken 1695, 1697, 1819 og 1937 er også brukt.

All tekstbearbeidelse og oversettelse av tekster står Susanne Rosenberg selv for. Hun har også arrangert noen av sangene, arrangementer som består av en andrestemme som hun selv synger. Et hefte med sangtekstene, kildehenvisninger og annet relevant innhold følger CD-en.

Morgensalmen, eller *dage-visen*, «Den signede dag», som er kjent i hele Norden og er viet mye oppmerksomhet i faglitteraturen, synges først på CD-en. Tekstens eldste kjente kilde er et svensk manuskript fra Vadstena ca 1450. Birgittinerklosteret der ble innviet i 1384 og visa var forankret i det birgittinske miljøet der. Den har tradisjonelt levd på folkemunne og er brukt i hjemmene og utendørs som vektersang. Teksten har gjennomgått visse endringer på veien fra katolsk til luthersk tradisjon. Gamle folkelige tradisjoner taler for at den skulle synges søndag morgen. På CD-en synges den i alt tre ganger i ulike versjoner. Første gang er sangkilden Pers Karin Andersdotter også kalt Finn-Karin (1834–1912) fra Mora i Dalarna, noteopptegnelsen i *Svenska Låtar* (1922). Andre gang synges den etter et opptak i 1954 med Finn Jonas Jonsson fra samme sted. Tredje gang er det med en vakker og velpassende improvisasjon Susanne selv har laget.

Det som preger sangutøvelsen fra og med «Den signede dag» og videre på denne CD-en er fremfor alt en grunnleggende ro. Rosenberg har en imponerende kontroll på stemmen i en komplisert melodikk med mye melismatikk. Aldri oppleves fremføringen anspent, sangen flyter uanstrengt fremover i en utpreget lineær retning og et behagelig stemmeleie. Teksten uttales tydelig og brukes aktivt, til tross for langsomheten som preger mange av sangene. Hun tar seg tid mellom hver frase i teksten og mellom hver strofe. Enkelte ord og stavelser dveles ved, til tider ganske lenge, ofte på nøytrale deler i teksten, det er ikke styrt av tekstinnhold. Dette skaper en egen ro. I nr. 8, «Mig dagen flyr», om døden som venter, og nr. 13, «Våra vänner falla ifrån», begge fra Estland, høres dette ganske godt. Innimellom de lange tonene kommer hurtige melismer. Det kan minne litt om orientalsk sang, men det er jo heller ikke så underlig. Lokalt og internasjonalt har forbindelse med hverandre. Den norske folkesangeren Ragnar Vigdal fra indre Sogn i Norge, med en utpreget melismatisk sangstil, fikk en gang høre av en jødisk musikkforsker at han sang slik de gjorde i Midt-Østen. En av sangene på CD-en, «Nu solen går ned», er etter Ragnar Vigdal, og den viser stor likhet med kilden. Det eneste som er litt forskjellig er at sluttonen i frasene og oppholdet mellom frasene holdes lenger ut i tid, det samme gjelder enkelte toner inne i frasen, og noen melismer synges hurtigere. Kan dette være eksempler på spesielle lokale og/eller personlige trekk i Susanne Rosenbergs syngemåte, i og med at det går igjen i så mange av sangene hun synger? Dette får her være et åpent spørsmål.

I noen av sangene synger Susanne tostemt med seg selv. Det er ganske virkningsfullt og forsterker følelsen av ro og ettertenksomhet. Andrestemmen er mindre melismatisk enn førstestemmen, den gjentar brokker fra førstestemmen forskjøvet og variert, eller stemmen blir liggende som en bordun og grunntonefølelsen forsterkes. Den støtter opp om sangens

lineære preg. Noe som forsterker følelsen av ro og ettertenksomhet er også nynning og laling som noen ganger kommer mellom strofer og inne i strofer.

«Var hälsad sköna morgonstund» fra Ukraina synges mer markert rytmisk enn de andre morgen- og kveldssalmene. Dette er en hilsningssang til søndags morgen, og har et mer utadventt og frydefullt preg. Det samme gjelder «Pris vara Gud som låter oss glada vakna opp» etter Marie Tang Kristensen, Danmark. Den har også mindre melismatikk.

De bibelske visene har en mer markant rytme enn de øvrige. I visa om Josef fra Arimatea brukes teksten mer aktivt rytmisk, den synges i et hurtigere tempo, men likevel i en utpreget lineær retning. Bibelviser er fortellinger og Rosenberg får dette godt fram. Josef fra Arimatea fikk tillatelse av Pilatus til å gravlegge Jesus i sin egen grav. Visa om Marias bebudelse åpner med ordene «Ängelen inngår till jungfu Maria». Den visa fra Færøyene synges i en gående rytme samtidig med beskjeden melismatikk. Svake rytmeslag, spinkle og nesten uhørlige, fornemmes i bakgrunnen.

Flere utenomsanglige innslag brukes mellom og i noen av sangene. Jeg opplever ikke at de bryter med den grunnleggende stemningen på CD-en, de forsterker den heller. Det gjelder klokkespillet som høres i tre selvstendige nr. på CD-en. Susanne fremfører det i lys, svak og langsom fri-rytmisk ringing, to klokker i sekunds toneavstand. Og videre, ved sangen «Våra vänner falla ifrån», en påminnelse om døden som venter, høres pustelyder. Et eget nr. på CD-en, «Emellan», mellom to morgensalmer, inneholder kun pust og langsomme slag av fuglevinger.

På et av innleggene i det vedlagte heftet sies noe om syngemåte som også kan gjelde for denne CD-en. Der sier Katarina Utas: «Nu sjunger de ej så vackra och sorgliga melodier som förr [...] då kunde man få gråta ut då man sjöng», og Susanne tilføyer: «men kanskje kan det vara så också i dag». Eller som folkesangeren Sondre Bratland fra Norge sa om den religiøse folkesangen, «at gleden er så stor at tårer er nærere enn latter».

Det er en glede for meg å kunne anbefale denne CD-en. Anskaff den og bruk den. Lytt til sangene og la roen senke seg. Ingen søvnlig ro, men en aktiv ro med konsentrasjon. Lykke til.